M. A. Economics (M50)

Learning Outcomes Curriculum Framework

Sr. No.	Name of the Program	Program Learning Outcomes	Program-Specific Learning Outcomes	Name of Course With Code	Course Learning Outcomes
1.	(M50) अर्थशास्त्र पदव्युत्तर पदवी (एम.ए.)	(M50) अर्थशास्त्र पदव्युत्तर पदवी शिक्षणक्रम पूर्ण केल्यानंतर विद्यार्थांना...... १. अर्थव्यवस्थेचे स्वरुप, संकल्पना, सिद्धांत, आर्थिक तत्वज्ञान आणि वित्तीय व्यवस्थापनाविषयी दृष्टीकोन स्पष्ट होतो. २. आर्थिक प्रक्रियेच्या अभ्यासातून नवीन रोजगार, स्वयं रोजगार, नोकरीच्या संधीस सक्षम होतात. ३. आर्थिक ज्ञानाचे सामाजिक हितासाठी दैनंदिन जीवनात उपयोजन करण्यास सक्षम होतात. ४. आर्थिक वर्तणुकीचे ज्ञान प्राप्त होऊन कल्याणकारी राज्याबद्दल जाणीव निर्माण होते. ५. आर्थिक विकासातील विविध निर्देशांकानुसार भारतीय अर्थव्यवस्थेची सद्यस्थिती स्पष्ट होते.		मूलभूत आर्थिक सिद्धांत (ECO501)	▪ अंशलक्ष्यी व समग्रलक्ष्यी अर्थशास्त्रातील मूलभूत संकल्पनांचे सैद्धांतिक व विश्लेषणात्मक आकलन प्राप्त होईल. ▪ मागणी-पुरवठा विश्लेषण, उत्पादन व खर्च सिद्धांत आणि बाजार रचनेनुसार निर्णय प्रक्रिया समजून घेतील. ▪ राष्ट्रीय उत्पन्न मापन, उत्पादन-रोजगार समतोल व मुद्राव्यवस्था यांचा सैद्धांतिक अभ्यास करता येईल. ▪ मौद्रिक व राजकोषीय धोरणांचे स्वरूप व परिणाम, व्यवहारतोल आणि आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचे सिद्धांत स्पष्टपणे विश्लेषण करता येईल. ▪ आर्थिक निर्णय प्रक्रियेत सैद्धांतिक माहितीचा वापर करून तर्कसंगत विचार करू शकतील व धोरणे मांडू शकतील.
2.				विकासाचे अर्थशास्त्र आणि नियोजन (ECO502)	▪ आर्थिक वृद्धी व विकास यातील फरक, विकासाचे मापन व समस्या समजून स्वतंत्र विश्लेषण करू शकतील. ▪ सनातनवादी, पारंपरिक, आधुनिक विकास सिद्धांतांची तुलनात्मक मांडणी आणि विश्लेषण करता येईल. ▪ मानव विकास, पर्यावरण, जागतिक संस्था व धोरणात्मक घटकांचा आर्थिक विकासावर प्रभाव स्पष्ट करता येईल. ▪ भारतातील आर्थिक नियोजनाची प्रक्रिया, प्रकार, तंत्र व प्रभावीता समजून घेता येईल.

		६. अर्थशास्त्रीय निर्णय व्यवस्थापनात पर्यावरणीय मापदंडाचा वापर करण्याची दृष्टी विकसित होते.			▪ समाज, पर्यावरण आणि जागतिकीकरण विकासाचे बहुआयामी स्वरूप समजून घेऊन तर्कशुद्ध धोरणात्मक भूमिका मांडू शकतील.
3.		७. संख्याशास्त्रीय व अर्थमितीचे ज्ञान, आर्थिक-सामाजिक समस्याविषयक चिकित्सक/ तर्कशुद्ध संशोधन वृत्ती निर्माण होते.		कल्याणकारी अर्थशास्त्र (ECO503)	▪ कल्याणकारी अर्थशास्त्राचे स्वरूप, मर्यादा व धोरणात्मक उपयोजन समजून घेतील. ▪ सनातनवादी आणि नवसनातनवादी अर्थशास्त्रज्ञांचे सिद्धांतानुसार आर्थिक व सामाजिक कल्याणाची तात्त्विक चौकट तयार करता येईल. ▪ महत्तम कल्याण सिद्धांत, क्षतीपूरक तत्त्वे आणि सामाजिक कल्याण फलन यांचा तर्कसंगत उपयोग करता येईल. ▪ सरकारच्या हस्तक्षेपाचे औचित्य व परिणाम यांचे मूल्यमापन करू शकतील. ▪ कल्याणकारी अर्थशास्त्रातील आधुनिक सिद्धांतांमध्ये बर्गसन, सॅम्युअलसन, ॲरो इ. तुलनात्मक विश्लेषण करता येईल व त्यांचा वापर धोरण निर्मितीत करू शकतील.
4.				आर्थिक विचारांचा विकास – I (ECO504)	▪ अर्थशास्त्राच्या विकासाचा कालानुक्रमिक मागोवा घेऊन विचारधारेतील विविध प्रवाह समजून घेतील. ▪ अभिजात विचारसरणीतील प्रमुख अर्थशास्त्रज्ञांचे योगदानाचे विश्लेषण करता येईल. ▪ मार्क्सवाद आणि शास्त्रीय समाजवादाची तत्त्वे व आधुनिक विचारांशी तुलना सुस्पष्टपणे करता येईल. ▪ सीमान्तवादी क्रांती व नवसनातनवादातील संकल्पनांची समज प्राप्त होईल. ▪ केन्सच्या क्रांतिकारी विचारसरणीचे वैशिष्ट्य व त्यानंतरचा आर्थिक विकास स्पष्टपणे मांडू शकतील व समकालीन अर्थशास्त्रातील मूळ प्रवाह ओळखू शकतील.

5.				कृषी अर्थशास्त्र (ECO505)	▪ कृषी अर्थशास्त्राची व्याप्ती, उत्पादन सिद्धांत आणि कृषीमालाच्या मागणी-पुरवठा यांचा अभ्यास करून आर्थिक विश्लेषण करू शकतील. ▪ भारतातील भू-सुधारणा, जलसिंचन आणि अन्नसुरक्षा धोरणांचे विश्लेषण करता येईल. ▪ कृषीमाल विपणनाची रचना, किंमत धोरण व पुरवठा साखळी व्यवस्थापन समजून घेऊन बाजारातील समस्यांची चिकित्सा करता येईल. ▪ कृषी वित्तपुरवठ्याचे विविध स्रोत, तत्त्वे व संकल्पना यांवर स्पष्ट व सुसंगत माहिती प्राप्त होईल. ▪ कृषी क्षेत्राशी संबंधित आत्महत्या, वित्तीय संकट यासारख्या सामाजिक प्रश्नांवर अभ्यासपूर्ण भूमिका घेऊन धोरणात्मक सूचना देऊ शकतील.
6.				श्रमाचे अर्थशास्त्र (ECO506)	▪ श्रम बाजार, श्रमिकांच्या गतिशील समस्या व स्थलांतर प्रक्रिया समजून घेतील. ▪ कृषी, उद्योग आणि सेवा क्षेत्रातील श्रमिकांचे स्वरूप आणि रोजगार निर्मितीतील धोरणांचे विश्लेषण करू शकतील. ▪ मजुरी निश्चिती, वेतन आयोग, बोनस व सामूहिक वाटाघाटीचे तत्त्व स्पष्ट करता येतील. ▪ जागतिकीकरणामुळे उत्पन्न बेकारी, श्रमकपात, श्रमिकांचे आर्थिक दारिद्र्य व सरकारची धोरणे यांचे समीक्षण करू शकतील. ▪ श्रम कल्याण योजनेची गरज, तिचा परिणाम व आंतरराष्ट्रीय श्रम संघटनांचा प्रभाव समजून धोरणात्मक सूचना मांडू शकतील.
7.				संशोधन पद्धती (ECO599)	▪ संशोधनाची संकल्पना, उद्दिष्टे, प्रकार, महत्त्व व अडचणी यांचे सखोल विश्लेषण करता येईल, तसेच संशोधन समस्या निवडून

					तिचे परिभाषीकरण करून साहित्याचा शास्त्रीय आढावा घेता येईल. ▪ चांगला संशोधन प्रस्ताव व रचना तयार करता येईल आणि विविध संशोधन रचना/प्रायोगिक रचनांची तुलना करता येईल. ▪ नमुना निवडीच्या विविध तत्त्वांचा योग्य प्रकारे वापर करून नमुना निश्चित करता येईल, तसेच नैतिकदृष्ट्या योग्य, शिस्तबद्ध व वैज्ञानिक पद्धतीने विदा संकलन करून स्वतंत्र संशोधन प्रक्रियेची मांडणी करता येईल. ▪ प्राथमिक आणि दुय्यम विदांचा वापर करून योग्य विश्लेषण करता येईल आणि सांख्यिकीय पद्धती वापरता येतील. ▪ परिकल्पना मांडून तिची शास्त्रीय पद्धतीने चाचणी व विश्लेषण करता येईल, तसेच संशोधन अहवाल लेखनातील संपादन, आकृतीबंध, संदर्भ लेखन व संगणकाचा वापर यासंबंधीचे कौशल्य आत्मसात करता येईल.
8.				सार्वजनिक अर्थशास्त्र (ECO507)	▪ सार्वजनिक वस्तू, बाजारातील अपयश व सार्वजनिक खर्चाचे स्वरूप यांवर सूक्ष्म विश्लेषण करू शकतील. ▪ कर प्रणाली, करारोपणाचे परिणाम, काळा पैसा आणि विकसनशील अर्थव्यवस्थेतील करसंकलनाच्या मर्यादा समजून घेतील. ▪ भारताच्या अंदाजपत्रकातील प्रवृत्ती, सामाजिक खर्च व अनुदान धोरण याचे विवेचन करू शकतील. ▪ राजकोषीय आणि मौद्रिक धोरणातील परस्परावलंबन आणि GST, सेवा कर यासारख्या महत्त्वाच्या आर्थिक सुधारणांचा परिणाम मांडू शकतील. ▪ राजकोषीय संघराज्यवाद, वित्त आयोग व स्थानिक सरकारांची आर्थिक कार्यक्षमता यांचे चिकित्सक विश्लेषण करू शकतील.

9.				लोकसंख्याशास्त्र (ECO508)	▪ लोकसंख्या संकल्पनांचे शास्त्रीय दृष्टिकोन व भारताच्या लोकसंख्येचा ऐतिहासिक अभ्यास प्रभावीपणे समजून घेतील. ▪ लोकसंख्या वाढीचे माल्थस, पर्याप्तता, संक्रमण सिद्धांत आणि त्यांच्या आंतरराष्ट्रीय संदर्भातील परिणाम यांचे विश्लेषण करू शकतील. ▪ जन्मदर, मृत्युदर, जनन अभ्यास व स्थलांतर या घटकांचा अभ्यास करून लोकसंख्येतील बदल व त्याचे परिणाम समजू शकतील. ▪ लोकसंख्या व पर्यावरण, आरोग्य व दारिद्र्य यांच्यातील परस्परसंबंध समजून घेऊन शाश्वत विकासासंदर्भात विचार करू शकतील. ▪ मानव संसाधन विकास, मानव विकास निर्देशांक आणि लोकसंख्या धोरणांचे चिकित्सक आकलन साधून, भारतीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील लोकसंख्या वाढीच्या समस्या व उपाययोजनांवर सूक्ष्म व समालोचनात्मक दृष्टिकोन विकसित करता येईल.
10.				वाहतूक व दळणवळणाचे अर्थशास्त्र (ECO509)	▪ वाहतूक व दळणवळण व्यवस्थेचे वर्गीकरण, कार्य, महत्त्व व एकात्मतेची संकल्पना स्पष्ट करता येईल. ▪ भारतातील रस्ते, रेल्वे, जल व हवाई वाहतूक प्रणालींची स्थिती, धोरणे व समस्यांचे सखोल विश्लेषण करता येईल. ▪ दळणवळण व संपर्क माध्यमांचा विकास प्रक्रियेत होणारा आर्थिक व सामाजिक प्रभाव समजावून सांगता येईल. ▪ सार्वजनिक व खाजगी दळणवळण व्यवस्थांची कार्यक्षमता, जाहिरात क्षेत्रातील भूमिका व आधुनिक प्रवृत्तींचे विश्लेषण करता येईल. ▪ दळणवळण क्षेत्रातील समस्यांचे विश्लेषण करून व्यवहार्य उपाययोजना सुचवता येतील.

11.				आर्थिक विचारांचा विकास – II (ECO510)	▪ विसाव्या शतकातील प्रमुख आर्थिक संकल्पना, नवविचारप्रवृत्ती, तसेच नोबेल पुरस्कार विजेत्यांच्या सिद्धांतांचे विश्लेषण करून त्यांचा समकालीन अर्थव्यवस्थेवरील प्रभाव समजून घेता येईल. ▪ स्थैतिक व गतिज संतुलन, वित्त, मौद्रिक अर्थशास्त्र व कल्याणकारी अर्थशास्त्राचे तात्त्विक माहिती स्पष्ट करू शकतील. ▪ प्राचीन भारतीय अर्थविचार, तसेच रानडे, दादाभाई नौरोजी, नेहरू, गांधी, आंबेडकर यांचे आर्थिक विचार व धोरणात्मक दृष्टिकोन समजावून सांगू शकतील. ▪ भारतातील समकालीन आर्थिक व सामाजिक विचारवंतांचे विश्लेषण करू शकतील, जसे की – अमर्त्य सेन, जगदीश भगवती इत्यादी. ▪ जागतिक आणि भारतीय आर्थिक विचारातील साम्य, फरक व त्यांचा विकासक्रम हे समजून घेऊन समग्रदृष्ट्या आकलन करू शकतील.
12.				वित्तीय अर्थशास्त्र (ECO511)	▪ वित्तीय व्यवस्थेच्या कार्यपद्धती आणि घटकांची माहिती स्पष्टपणे देऊ शकतील. ▪ वित्तीय बाजारातील व्यवहार, साधने आणि धोरणांचा सखोल अभ्यास करू शकतील. ▪ गुंतवणुकीसाठी व्यवहार्य पर्यायांची निवड आणि मूल्यांकन करू शकतील. ▪ जोखीम ओळखून त्यावर उपाययोजना करणाऱ्या धोरणांची अंमलबजावणी करू शकतील. ▪ भारतीय देयक आणि समायोजन प्रणालीतील नवीन तंत्रज्ञान आणि संरचनेचा उपयोग समजावून सांगू शकतील.

					▪ आर्थिक आरोग्य, रोखप्रवाह आणि मालमत्ता किंमत निर्धारणाचा व्यावसायिक आढावा घेऊ शकतील.
13.				वर्तनाचे अर्थशास्त्र (ECO512)	▪ वर्तनाचे अर्थशास्त्र आणि पारंपरिक अर्थशास्त्र यामधील तात्त्विक व व्यवहार्य फरक स्पष्ट करता येतील. ▪ निर्णय प्रक्रियेतील अपूर्णता, पूर्वग्रह, मानसिक मर्यादा आणि तर्कशुद्धतेच्या अडचणी समजावून सांगता येतील. ▪ मानसिक लेखांकन, जोखीम, अनिश्चितता आणि आंतरकालीन निवडीचा सामाजिक व वैयक्तिक निर्णयांवर होणारा प्रभाव विशद करता येईल. ▪ सामाजिक नियम, विश्वास, सहकार्य इत्यादींचा आर्थिक वर्तनावर होणारा प्रभाव प्रयोगांद्वारे स्पष्ट करता येईल. ▪ वर्तनात्मक अंतर्दृष्टी आणि प्रायोगिक संशोधनांचा वापर करून सार्वजनिक धोरणांची सुधारणा व स्थानिक समस्यांचे समाधान सुचवता येईल.
14.				क्षेत्रीय प्रकल्प (ECO513)	▪ अभ्यास विषयाच्या अनुषंगाने निर्देशिनास आलेल्या सामान्य किंवा स्थानिक समस्यांबाबत सजगता येते. ▪ संकल्पना आणि व्यावहारिक जीवन यांच्यातील सहसंबंधांची जाणीव होते ▪ माहिती व आकडेवारी गोळा करण्याचे कौशल्य विकसित होते. ▪ प्रत्यक्ष सहभागी होऊन प्रश्नांची सोडवणूक करताना व्यक्तिमत्व विकास होतो. ▪ संस्थात्मक पातळीवरील समस्यांचे स्वरूप ओळखून उपाय सुचविण्याची क्षमता विकसित होते.
15.				आंतरराष्ट्रीय व्यापार आणि वित्त (ECO602)	▪ आंतरराष्ट्रीय व्यापाराची उत्पत्ती, त्याचे लाभ व मर्यादा यांचा सखोल अभ्यास करू शकतील. ▪ जागतिक व्यापार धोरणांची तुलना व विश्लेषण करून विविध देशांमधील व्यापार व्यवस्थेतील फरक समजून घेता येतील.

					▪ शोधन शेष व विनिमय दरासंबंधी संकल्पना आत्मसात करून, भारताच्या रुपयाच्या विनिमय दर धोरणाचे विश्लेषण करू शकतील. ▪ भारताच्या परकीय व्यापारातील घट व वाढ यांची कारणमीमांसा करून, धोरणात्मक उपायांची मांडणी करता येईल. ▪ जागतिक आर्थिक संस्था, करार व परिषदांमधून जागतिक व्यापार व्यवस्थेतील सुसंवाद व संघर्ष यांचा अभ्यास करता येईल.
16.				वृद्धी व विकासाचे अर्थशास्त्र (ECO603)	▪ आर्थिक विकास आणि वृद्धीशी संबंधित गुंतागुंतीच्या संकल्पना स्पष्टपणे समजावून सांगू शकतील आणि त्यांचे वास्तविक जीवनातील उपयोग ओळखू शकतील. ▪ विविध आर्थिक वृद्धी प्रतिमानांचे (उदा. हॅरोड-डोमर, सोलो) गंभीरपणे विश्लेषण करू शकतील आणि विकासातील संरचनात्मक बदलांचे महत्त्व स्पष्ट करू शकतील. ▪ दारिद्र्य, विषमता आणि सामाजिक कल्याणाशी संबंधित आर्थिक समस्यांचे विश्लेषण करू शकतील आणि त्यांच्या निराकरणासाठी संभाव्य धोरणात्मक उपायांवर चर्चा करू शकतील. ▪ विकसनशील देशांच्या संदर्भात आर्थिक वाढीचे घटक, अडथळे आणि धोरणात्मक पर्यायांवर आधारित योग्य शिफारसी तयार करू शकतील. ▪ ऐतिहासिक वाढीचे अनुभव आणि समकालीन विकास मॉडेल (उदा. चीन) यांचा अभ्यास करून ते आपल्या देशाच्या संदर्भात त्यांचे महत्त्व आणि उपयोजन स्पष्ट करू शकतील.
17.				संख्याशास्त्रीय पद्धतींची ओळख	▪ सामाजिक व आर्थिक विदेचे शास्त्रोक्त सादरीकरण करून विश्लेषणात्मक निष्कर्ष काढू शकतील.

				(ECO604)	▪ सरासरी, माध्य, बहुलक, विचलन आदी संख्याशास्त्रीय मोजमापे अचूकपणे वापरता येतील. ▪ संख्याशास्त्रीय पद्धतीच्या वापराचे कौशल्य विकसित होईल. ▪ विविध आर्थिक समस्यांचे वस्तुनिष्ठ विश्लेषण करता येईल आणि त्या अनुषंगाने योग्य निर्णय घेता येतील. ▪ संभाव्यता व वितरण पद्धतींच्या आधारे विद्यार्थ्यांना अनिश्चितता व्यवस्थापन आणि जोखमीचे विश्लेषण करता येईल.
18.				अर्थशास्त्राचे तत्वज्ञान (ECO605)	▪ अर्थशास्त्राच्या तत्त्वज्ञानातील विविध विचारप्रवाहांची सखोल समज प्राप्त करतील. ▪ वैज्ञानिक पद्धती व विचारसरणींचा अर्थशास्त्रीय विश्लेषणात वापर करता येईल. ▪ आर्थिक निर्णयप्रक्रियेतील तत्त्वज्ञानिक व नैतिक मुद्द्यांची ओळख होईल. ▪ वर्तणूक अर्थशास्त्र व कल्याणकारी मूल्यांचा व्यवहारात उपयोग समजेल. ▪ स्वतंत्र, तार्किक व संशोधनक्षम विचार करण्याची क्षमता विद्यार्थ्यांमध्ये विकसित होईल.
19.				कराधान (ECO607)	▪ करप्रणालीचा ऐतिहासिक, वैचारिक आणि व्यावहारिक दृष्टिकोनातून सखोल विश्लेषण करू शकतील. ▪ कराधानाचे विविध आर्थिक सिद्धांत (उदा. कराचा आघात, करांतरण, इष्टतम कराधान) वास्तविक जीवनातील परिस्थितीमध्ये लागू करू शकतील. ▪ भारताच्या जटिल संघराज्यीय करप्रणाली, तिचे संवैधानिक पैलू आणि सध्याच्या समस्या स्पष्टपणे समजू शकतील आणि त्यांचे विश्लेषण करू शकतील.

					▪ भारतातील विविध कर सुधारणांचे (उदा. उदारीकरणपूर्व आणि पश्चात) मूल्यमापन करू शकतील आणि त्यांचे अर्थव्यवस्थेवरील परिणाम स्पष्ट करू शकतील. ▪ करांच्या अर्थव्यवस्थेवरील परिणामांचे मूल्यांकन करून, कर धोरणांमध्ये सुधारणा सुचवण्यासाठी किंवा नवीन धोरणे आखण्यासाठी तर्कशुद्ध शिफारसी करू शकतील.
20.				औद्योगिक अर्थशास्त्र (ECO606)	▪ भारतातील औद्योगिकीकरणाच्या इतिहासाचे टप्पे आणि विकासप्रक्रिया स्पष्ट करता येईल. ▪ विविध प्रकारच्या उद्योगांचे आर्थिक विश्लेषण व त्यांचे राष्ट्रीय विकासातील योगदान समजावता येईल. ▪ औद्योगिक धोरण, परकीय भांडवल आणि धोरणात्मक निर्णयांचा प्रभाव विशद करता येईल. ▪ औद्योगिक संघटन, उत्पादन व किंमत पद्धती यावर सैद्धांतिक व व्यावहारिक चर्चा करता येईल. ▪ निवडक उद्योगांचे विश्लेषण, समस्यांचे निराकरण आणि नवोन्मेष धोरणांची समज विकसित होईल.
21.				संशोधन प्रकल्प (ECO600)	▪ अभ्यास विषयाच्या अनुषंगाने निदर्शनास आलेल्या सामान्य/ स्थानिक समस्यांबाबत सजगता येते. ▪ संकल्पना आणि व्यावहारिक जीवन यांच्यातील सहसंबंध स्पष्ट होतो. ▪ समस्या सुत्रण, तथ्य संकलन आणि माहितीचे विश्लेषण करण्याची कौशल्ये विकसित होतात. ▪ संस्थात्मक पातळीवरील समस्यांचे स्वरूप ओळखून उपाय सुचविण्याची क्षमता विकसित होते. ▪ प्रत्यक्ष सहभागी होऊन प्रश्नांची सोडवणूक करताना व्यक्तिमत्व विकास साध्य होतो.

22.				आधुनिक आर्थिक सिद्धांत (ECO615)	▪ जोखीम व अनिश्चितता असलेल्या स्थितीत उपभोक्त्याच्या वर्तनाचे विश्लेषण करू शकतील. ▪ मागणी आणि उत्पादनाच्या आधुनिक व अलीकडील सिद्धांतांवर आधारित विश्लेषण सादर करू शकतील. ▪ केन्सियन सिद्धांत, गुंतवणूक मॉडेल्स आणि उत्पन्ननिर्धारणातील गुंतागुंतीचे घटक समजावून सांगू शकतील. ▪ IS-LM मॉडेलचे विश्लेषण करून समष्टी संतुलन व धोरणात्मक निर्णयांवर प्रभावी मते मांडू शकतील. ▪ विविध आर्थिक धोरणांची तुलनात्मक प्रभावीता सांख्यिकीय व सैद्धांतिक दृष्टिकोनातून विश्लेषित करू शकतील.
23.				पर्यावरणाचे अर्थशास्त्र (ECO616)	▪ पर्यावरणीय अर्थशास्त्रातील मूलभूत संकल्पना व सिद्धांत स्पष्टपणे समजावून सांगतील. ▪ पर्यावरण आणि आर्थिक प्रणालींमधील परस्परसंबंधांचे विश्लेषण सैद्धांतिक आणि वास्तवदृष्ट्या करतील. ▪ शाश्वत विकास, हवामान बदल, व्यापार आणि पर्यावरणीय न्याय यांसारख्या आंतरशाखीय मुद्द्यांचे अभ्यासपूर्ण विश्लेषण करतील. ▪ भारतातील व आंतरराष्ट्रीय पातळीवरील पर्यावरणीय धोरणे, कायदे व नियमन यांचा अभ्यास व मूल्यमापन करतील. ▪ पर्यावरणीय सार्वजनिक वस्तू, कल्याण निकष आणि धोरण साधने यांचा वापर करून पर्यावरणीय समस्या सोडवण्याच्या उपायांची मांडणी करतील.
24.				संख्याशास्त्रीय पद्धती आणि विदाचे विविध स्रोत (ECO617)	▪ परिकल्पना तपासणी, t-चाचणी, ANOVA, इ अशा संख्याशास्त्रीय पद्धती आत्मविश्वासाने वापरू शकतील. ▪ सहसंबंध, समाश्रयन (Regression), कालमालिका विश्लेषण करण्याची व अंदाज वर्तविण्याची क्षमता विकसित होईल.

					▪ विविध राष्ट्रीय (उदा. जनगणना, NSSO सर्व्हे इ) व आंतरराष्ट्रीय विदास्रोतांची माहिती होईल व त्याचा उपयोग समजेल. ▪ आर्थिक संशोधन प्रकल्प, धोरण विश्लेषण व अहवाल लेखन करण्यासाठी तयारी होईल. ▪ विदा विश्लेषणाकरिता आवश्यक असणारा शास्त्रीय दृष्टिकोन विकसित होईल.
25.				भारतीय अर्थव्यवस्था (ECO618)	▪ भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या कार्यपद्धती आणि विकासाच्या विविध टप्प्यांची समजूत घडवून आणतील. ▪ मानव विकास, लोकसंख्या वाढ आणि शाश्वत विकास यामधील परस्परसंबंध समजून घेता येतील तसेच त्यातून निर्माण होणाऱ्या सामाजिक व पर्यावरणीय आव्हानांचे विश्लेषण करता येईल. ▪ सामाजिक व आर्थिक समस्यांचे सखोल विश्लेषण करून रोजगार, उत्पन्न व उत्पादनासंदर्भातील प्रश्नांचे आकलन करता येईल आणि योग्य उपाययोजना सुचवण्याची क्षमता विकसित होईल. ▪ भारताच्या कृषि, उद्योग व सेवा क्षेत्रातील धोरणात्मक बदल ओळखण्याची क्षमता विकसित होईल. ▪ वित्तीय संस्था, भांडवली बाजार आणि चलनविषयक धोरणांची कार्यप्रणाली समजून घेता येईल तसेच जागतिक व्यापारातील भारताची भूमिका व जागतिकीकरणासोबतच देशांतर्गत व आंतरराष्ट्रीय आर्थिक घडामोडींचे सखोल मूल्यमापन करता येईल.
26.				अर्थमितीची ओळख (ECO619)	▪ अर्थमितीचा वापर करून आर्थिक धोरणांचे परिणाम वस्तुनिष्ठ पद्धतीने विश्लेषित करू शकतील.

					▪ अर्थमितीय पद्धतींचा वापर करून अर्थशास्त्रीय संकल्पनांचे व्यवहार्य परीक्षण करण्याची क्षमता विद्यार्थ्यांमध्ये विकसित होईल. ▪ आर्थिक विश्लेषण करताना येणाऱ्या समस्या (जसे की बहुरेषीयता, अनेकिवध प्रकीर्णता, स्वयं-संबंध इ) ओळखून त्या सुधारण्याचे कौशल्य मिळेल. ▪ प्रगत अर्थमितीय पद्धती वापरून धोरण विश्लेषण, भविष्यानुमान आणि संशोधन निष्कर्ष अधिक प्रभावीपणे मांडता येतील. ▪ संशोधन प्रकल्प व व्यावसायिक कामकाजासाठी आवश्यक असणारे तांत्रिक व विश्लेषणात्मक कौशल्य प्राप्त होईल.
27				संशोधन प्रकल्प (ECO699)	▪ अभ्यास विषयाच्या अनुषंगाने निदर्शनास आलेल्या सामान्य/ स्थानिक समस्यांबाबत सजगता येते. ▪ संकल्पना आणि व्यावहारिक जीवन यांच्यातील सहसंबंध स्पष्ट होतो. ▪ विविध घटक, घटना आणि घडामोडीतील कार्यकारण संबंध प्रतिपादन करण्यास सक्षम होतात. ▪ समस्या सुत्रण, तथ्य संकलन आणि माहितीचे विश्लेषण करून उपाय सुचविण्याची क्षमता विकसित होते. ▪ संशोधनाच्या माध्यमातून पूर्वज्ञानाचे अवलोकन करून नवीन ज्ञान निर्मितीस सक्षम होतात. ▪ संशोधन अनुभवाच्या माध्यमातून प्रश्नांची उकल करताना व्यक्तिमत्त्व विकास साध्य होतो.